

Recensio

Biblische Notizen

2011/148. szám, új folyam 144 old., ISSN 0178-29672

A *Biblische Notizen* 148. száma a makedón hadvezér és uralkodó által alapított világcsoda, Alexandria művelődéstörténetével foglalkozik. Két cikk kapcsolódik közvetlenül a Szentíráshoz, a többinek teológiai történeti és kultúrtörténeti jellege van. Ha pedig a szerzőkre tekintünk, megállapíthatjuk, hogy manapság leginkább a göttingai tudományos műhelyek foglalkoznak Alexandria kérdéskörével.

A folyóirat két tanulmányt is közöl Anna Maria Schwemer (Tübingen) szerzőtől. Az első: *Die griechischen und jüdischen Gründungslegenden Alexandrias – Alexandria alapításának görög és héber legendái*. Amint a cím is tükrözi, az Alexandria alapításához kapcsolódó legendák azt igazolják, hogy e híres várost mind a görögök, mind pedig a diaszpórai zsidóság magukénak vallották. Josephus Flavius és az Euszebiosznak tulajdonított *Vita prophetarum* zsidó vonatkozásokat kapcsolnak a metropolisz-alapító király egyes megnyilvánulásaihoz; például Jeremiás próféta sírjának meglátogatását, illetve tetemeinek átköltöztetését Alexandria határába. Mint számtalan más esetben, a kötődések hangsúlyozása itt is azt alapozzák meg, hogy az Alexandrában élő zsidókat jogok illetik meg.

Anna Maria Schwemer második dolgozata ezt a címet viseli: *Der jüdische Aufstand in der Diaspora unter Trajan (115–117 n. Chr.) – A diaszpóra-zsidóság lázadása Traianus korában (Kr. u. 115–117)*. Az észak-afrikai és ciprusi véres eseményekről osztrakák, papiruszok, valamint korai egyháztörténetírók révén értesülhetünk. A dolgozat tárgya az a lázadás, amelynek kevés figyelmet szentel a történelmi em-

lékezés, ugyanis inkább a Josephus által is lejegyzett zsidó háborúra, illetve a Bar Kochba által vezetett felkelésre összpontosít. A Traianus alatt lázadásnak, amelynek háttérében szintén messiásvárás állt, a rómaiak kemény kézzel vetnek véget, s virágzó szórványközösségekből csupán az alexandriainak sikerül megmenekülnie.

A *Jüdische Bibelexegese im Spiegel alexandrinischer Hornerforschung – Zsidó Biblialexegézis az alexandriai Homérosz-kutatás tükrében* című tanulmány szerzője, Maren Niehoff (Jeruzsálem) elsőként figyel fel arra, hogy az alexandriai bibliamagyarázatok, amelyek módszerükben is sajátos vonásokat hordoznak a más vidékeken dívó kommentárstílustól, az ókori világ város Homérosz-kutatásából vehettek példát. Itt ugyanis a királyi udvar támogatásával másolták Homérosz eposzait és látták el azokat kezdetleges apparátussal. Az alexandriai zsidó írásmagyarázatot az jellemzi, hogy lelki síkon keresi a szövegek értelmét. Ilyen allegorikus írásmagyarázatot gyakoroltak Philón és követői, a keresztyén síkon pedig Origenész vitte tökélyre módszerüket.

Felix Albrecht (Göttinga): *Die Septuaginta. Einführung und Forschungsstand – A Septuaginta. Bevezetés és a kutatás állása*. A Septuaginta előállása Alexandriához kötődik. Felix Albrecht tanulmánya a következő kérdésekre ad választ: Miként lett belőle kánon? Hogyan állnak elő újabb kézirat-változatai? Miként történik későbbi elfogadása?

Beatrice Wyss (Göttinga): *Philon und die Philologen – Philon és a filológusok*. A tanulmány Philón egyik kijelentésének valóság-

alapját vizsgálja, hogy tudniillik a Kr. u. első évszázad folyamán nagyszámú matematikus, feltaláló, *grammatikus* (nyelv- és irodalomszakértő, illetve nyelvtanár) tevékenykedett Alexandriában. A tanulmány ezeknek csoportjait ismerteti, majd bemutatja Philón Thóra-exegézisét.

Ralf Alexander Sedlak (Göttinga): *Clemens – ein christlicher Autor in Alexandria. – Egy alexandriai keresztyén író: Kelemen.* A híres város első és közismert keresztyén írója Alexandriai Kelemen volt. Teológiai munkásságának termékéből bőséggel maradt az utókorra. Egyaránt támaszkodott a bibliai hagyományokra, valamint a görög filozófiára és irodalomra, s a gnózis élharcosaival vitakozott.

Peter Gemeinhardt (Göttinga) írása az Alexandriában otthonos Origenész működéséhez kötődik: *Schola animarum. Bildung und Religion in der Schule des Origenes –*

A lelkek iskolája. Képzés és vallás Origenész iskolájában. Abból indul ki, hogy jóllehet a Krisztus-követők egy része kezdettől megkérdőjelezte a tudományok fontosságát, az ókor teológusai elfogadták a hét művészeti ágat, alkalmanként pedig ki is bővítették azokat az *ars scripturarum* kategóriával. Sajátos azonban Origenésznél, hogy noha nem tulajdonított nagy jelentőséget a szónoklattannak, mégis alapos tudásanyaggal bíró tanítványok vették körül; értékelték, követték. A tanulmány azt vázolja fel, hogy e korszakalkotó tudós teológus miként viszonyult hallgatóihoz.

A folyóirat végén könyvismertetések olvashatók, amelyek túlsúlyban az apokrifus könyvekről kiadott legújabb kommentárokat mutatják be.

Balogh Béla